

przestępstwo zmuszania

---

redakcja
Marek Mozgawa

przestępstwo zmuszania

---

redakcja
Marek Mozgawa

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 kwietnia 2022 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Ryszard Stefański

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Paulina Ambroży

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładki
Marcin Domitrz

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-340-6

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

AUTORZY

Paweł Bachmat, nr ORCID: 0000-0003-3511-5425 – Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Biuro Analiz Sejmowych

Dr Konrad Buczkowski, nr ORCID: 0000-0002-3083-0393 – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk

Dr hab. Magdalena Budyn-Kulik, prof. UMCS, nr ORCID: 0000-0002-3258-9855 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Prof. Volodymyr Burdin, nr ORCID: 0000-0003-0736-0159 – Wydział Prawa, Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki

Dr hab. Paweł Daniluk, nr ORCID: 0000-0002-4825-956X – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk

Dr Zuzanna B. Gądzik, nr ORCID: 0000-0002-9121-4658 – Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Prof. dr hab. Piotr Kardas, nr ORCID: 0000-0002-8903-2417 – Katedra Prawa Karnego, Uniwersytet Jagielloński

SSN Wiesław Kozielowicz – Sąd Najwyższy

Dr Patrycja Kozłowska-Kalisz, nr ORCID: 0000-0003-3970-362X – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr hab. Marek Kulik, prof. UMCS, nr ORCID: 0000-0003-0191-6558 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Prof. dr hab. Sofia Lykhova, nr ORCID: 0000-0003-4755-7474 – Katedra Prawa i Postępowania Karnego, Wydział Prawa, Narodowy Uniwersytet Lotniczy w Kijowie

Dr hab. Aneta Michalska-Warias, prof. UMCS, nr ORCID: 0000-0002-5121-2877 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Prof. dr hab. Marek Mozgawa, nr ORCID: 0000-0002-7341-6563 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr hab. Katarzyna Nazar, prof. UMCS, nr ORCID: 0000-0001-7987-0727 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr Aleksandra Nowosad, nr ORCID: 0000-0002-9657-680X – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr hab. Joanna Piórkowska-Flieger, nr ORCID: 0000-0002-9125-0245 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr hab. Monika Płatek, prof. UW, nr ORCID: 0000-0001-6404-9397 – Zakład Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Warszawski

Dr Piotr Poniatowski, nr ORCID: 0000-0001-9712-0663 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr Iryna Sen, nr ORCID: 0000-0003-0648-6948 – Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki

Dr Mykola Senko, nr ORCID: 0000-0003-4568-5878 – Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki

Prof. dr hab. Jacek Sobczak, nr ORCID: 0000-0002-2231-8824 – Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie

Dr Damian Szeleszczuk, nr ORCID: 0000-0002-7062-3145 – Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Dr Krzysztof Wala, nr ORCID: 0000-0002-9773-3926 – Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr Grzegorz Wrona, nr ORCID: 0000-0002-3882-289X – adwokat, Warszawa

Dr hab. Andrzej Wrzyszczyk, prof. UMCS, nr ORCID: 0000-0002-9824-4251 – Katedra Historii Państwa i Prawa, WPIA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	13
<i>Andrzej Wrzyszczyk</i>	
Karalność zmuszania w prawie obowiązującym na ziemiach polskich do pierwszych lat II Rzeczypospolitej	15
<i>Katarzyna Nazar</i>	
Ewolucja ujęcia zmuszania w polskim ustawodawstwie karnym w latach 1932–1997	33
<i>Joanna Piórkowska-Flieger</i>	
Analiza ustawowych znamion przestępstwa z art. 191 § 1 k.k.	51
<i>Marek Mozgawa</i>	
Zmuszanie przy użyciu przemocy pośredniej (art. 191 § 1a k.k.)	75
<i>Piotr Kardas</i>	
Przestępstwo wymuszenia zwrotu wierzytelności (art. 191 § 2 k.k.)	100
<i>Wiesław Kozielowicz</i>	
Kształtowanie się linii orzeczniczej Sądu Najwyższego odnośnie do wykładni znamion przestępstwa zmuszania	121

Paweł Daniluk

**Przemoc wobec osoby a przemoc innego rodzaju
(uwagi na tle art. 191 § 1 i 1a k.k.)** 138

Aneta Michalska-Warias

**Artykuł 191 k.k. – problematyka zbiegu przepisów
i przestępstw** 167

Piotr Poniatowski

**Przestępstwo stosowania przemocy lub groźby bezprawnej
w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby
do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania
prawnej czynności służbowej (art. 224 § 2 i 3 k.k.)** 181

Zuzanna B. Gądzik, Damian Szeleszczuk

**Przestępstwo zmuszania uczestników postępowania
(art. 245 k.k.)** 209

Aleksandra Nowosad

Przestępstwo naruszenia swobody głosowania (art. 250 k.k.) 239

Patrycja Kozłowska-Kalisz

**Przestępstwo stosowania przemocy lub groźby bezprawnej
przez żołnierza w celu zmuszenia przełożonego
do przedsięwzięcia albo zaniechania czynności służbowej
(art. 346 k.k.)** 287

Jacek Sobczak

**Przestępstwo zmuszania dziennikarza do opublikowania
lub zaniechania opublikowania materiału prasowego
albo do podjęcia lub zaniechania interwencji prasowej
(art. 43 pr. pras.)** 309

Krzysztof Wala

**Odpowiedzialność wykroczeniowa za skłanianie do żebractwa
(art. 104 k.w.)** 329

Marek Kulik

Ustawowe uregulowanie zmuszania w wybranych państwach europejskich i postsowieckich 364

Sofia Lykhova

Zmuszanie jako sposób popełniania przestępstw w prawie karnym Ukrainy 393

Volodymyr Burdin, Iryna Sen, Mykola Senko

Zmuszanie jako cel popełniania przestępstw według ukraińskiego kodeksu karnego 410

Magdalena Budyn-Kulik

Psychologiczne aspekty zmuszania 426

Monika Płatek

Opresyjna kontrola. Brak precyzji czy woli ścigania. Refleksja kryminologiczna 447

Grzegorz Wrona

Przestępstwo zmuszania jako forma przemocy w rodzinie 488

Konrad Buczkowski, Paweł Bachmat

Przestępstwo zmuszania (art. 191 k.k.) w świetle danych statystycznych 500

WSTĘP

Przedmiotem niniejszej monografii jest przestępstwo zmuszania z art. 191 k.k. Problematyka ta jest niezwykle istotna nie tylko w aspekcie teoretycznym, ale także ze względu na jej wymiar praktyczny – czyny zabronione tego rodzaju pozostają istotnym problemem społecznym. W 2020 r. liczba przestępstw stwierdzonych wynosiła 1739, w 2019 r. zaś – 1809¹.

Aktualnie brak jest kompleksowego opracowania monograficznego odnoszącego się do problematyki przestępstwa zmuszania, ujmującego je wieloaspektowo. Niniejsza publikacja ma za cel lukę tę – przynajmniej w pewnym zakresie – wypełnić. Książka jest poświęcona przede wszystkim analizie dogmatycznej przestępstw z art. 191 k.k. (z § 1, 1a i 2) – szczegółowo omówione zostały ustawowe znamiona poszczególnych typów czynu zabronionego (w tym ich wykładnia w orzecznictwie Sądu Najwyższego), zagadnienia wymiaru kary i innych środków oraz zbiegu przepisów ustawy i zbiegu przestępstw.

Pomimo skupienia się na aspektach dogmatycznych w pracy nie pominięto również innych wątków dotyczących opisywanego zjawiska. Wstępem do rozważań prawnokarnych jest ukazanie omawianego przestępstwa w ujęciu historycznym. Szczegółowo przedstawiono także problematykę prawnoporównawczą – opracowanie zawiera pogłębioną analizę rozwiązań dotyczących zmuszania, zawartych w prawie karnym Ukrainy, zaprezentowano także regulacje innych państw europejskich

---

¹ <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwno-4/63486,Zmuszanie-art-191.html> (dostęp: 4.04.2022 r.).

w tym zakresie. Publikacja obejmuje ponadto analizę dogmatyczną innych typów przestępstw, w których zmuszanie występuje jako ich znamię (przeanalizowano przestępstwa z art. 224 § 2 i 3, art. 250, 346 k.k. i art. 43 pr. pras.). Opisano także wykroczenie składania do żebractwa z art. 104 k.w. Pracę wzbogaca ukazanie przestępstw zmuszania w ujęciu statystycznym. W monografii nie zabrakło rozważań dotyczących aspektów psychologicznych i kryminologicznych przestępstwa zmuszania. Szczególną uwagę poświęcono także pojęciu przemocy, jako ściśle związanemu ze zmuszaniem, również w kontekście zjawiska przemocy w rodzinie.

Mając świadomość, że niniejsze opracowanie nie jest w stanie wyczerpać tego niezwykle złożonego tematu, autorzy wyrażają nadzieję, że pomimo to zainteresuje ono Czytelników oraz przyczyni się do dyskusji i podjęcia dalszych badań w zakresie tej ważnej problematyki.

Andrzej Wrzyszczyk*

KARALNOŚĆ ZMUSZANIA W PRAWIE OBOWIĄZUJĄCYM NA ZIEMIACH POLSKICH DO PIERWSZYCH LAT II RZECZYPOSPOLITEJ

Przestępstwo zmuszania zaczęło się pojawiać w systemach prawa karnego różnych państw jako wyodrębniony i precyzyjnie zdefiniowany czyn zabroniony dopiero w wyniku reform oświeceniowych¹. Jednak kodeksy z przełomu XVIII i XIX w. obowiązujące na ziemiach polskich nie zawierały jeszcze konsekwentnego stypizowania tego przestępstwa². Nastąpiło to w dobie zaborów, był to proces rozciągnięty w czasie, trwał przez całe XIX stulecie. Przebiegał on nierównomiernie: zdecydowanie najszybciej w zaborze pruskim, potem w austriackim, a najpóźniej na

---

* Doktor habilitowany nauk prawnych, profesor UMCS; Katedra Historii Państwa i Prawa, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; ORCID: 0000-0002-9824-4251.

¹ M. Mozgawa, *Przestępstwo zmuszania (art. 191 KK)* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 10, *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 480.

² Nie znajdujemy ogólnej abstrakcyjnej definicji przestępstwa zmuszania ani w kodyfikacjach austriackich z przełomu XVIII i XIX w. (ustawa karna zachodniogalicyska z 1796 r., Franciszkańska z 1803 r.), ani w Kodeksie karzącym Królestwa Polskiego z 1818 r.; *Zbiór ustaw o karach dla Galicyi Zachodniej*, Wiedeń 1796; *Księga ustaw na zbrodnie i ciężkie policyjne przestępstwa*, Wiedeń 1817; Prawo kodeksu karzącego dla Królestwa Polskiego z 14.04.1818 r., *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, t. 5, s. 3–292; S. Salmonowicz, *Prawo karne oświeconego absolutyzmu. Z dziejów kodyfikacji karnych przełomu XVIII/XIX w.*, Toruń 1966, s. 101, 128.

centralnych ziemiach polskich podporządkowanych Rosji. W ówczesnej polskiej terminologii prawniczej używane były różne określenia, co wynikało z tłumaczenia na nasz język nazw zawartych w kodeksach państw zaborczych. W przypadku kodyfikacji pruskich (1794, 1851) było to „zmuszanie”, „zniewalanie” lub „znaglanie”, a sformułowanie z kodeksu karnego Rzeszy Niemieckiej z 1871 r. tłumaczono jako „zniewalanie”³. Natomiast pojęcia zawarte w XIX-wiecznych kodeksach austriackich otrzymały w języku polskim brzmienie: „wymuszanie”, „przymuszanie”, „gwałt publiczny”⁴. Sformułowania użyte w kodeksach rosyjskich z tego okresu przekładano na język polski jako: „zniewalanie”, „zmuszanie”, „przymuszanie”, „wymuszanie”, „wymożenie”⁵. W jedynym polskim dziewiętnastowiecznym kodeksie karnym (Kodeks karzący Królestwa Polskiego z 1818 r.) użyte zostało słowo „wymuszenie”⁶.

³ *Powszechne Prawo Kryminalne dla Państw Pruskich*, część druga, przekład I. Stawiarski, Warszawa 1813, s. 213–214, § 1077; *Kodex karny dla państw Królestwa Pruskiego wraz z ustawą względem wprowadzenia takowego z 14.04.1851 r.*, Berlin 1851, s. 65, § 212; *Kodex karny dla Państw Pruskich*, Warszawa 1862, s. 81, § 212; W. Makowski, *Kodeks karny obowiązujący tymczasowo w Rzeczypospolitej Polskiej na ziemiach b. zaboru rosyjskiego z dodaniem przepisów przechodnich i ustaw zmieniających i uzupełniających postanowienia karne kodeksu, odpowiednich przepisów Kodeksu Karnego Niemieckiego i Ustawy Karnej Austriackiej, obowiązujących w pozostałych dzielnicach Rzeczypospolitej oraz komentarza i orzeczeń Sądu Najwyższego*, t. 3, Warszawa 1922, s. 161.

⁴ *Księga ustaw na zbrodnie...*, Część Pierwsza, s. 40, § 61, s. 44–48, § 70–82; *Księga ustaw o ciężkich przestępstwach policyjnych i o sposobie z temiz postępowania*, Kraków 1804, s. 94, § 229, s. 105, § 253; W. Makowski, *Kodeks karny obowiązujący...*, t. 3, s. 161.

⁵ *Kodex kar głównych i poprawczych*, Warszawa w Drukarni Kommissyji Rządowej Sprawiedliwości 1847, s. 119, art. 190, s. 121, art. 193, s. 189, art. 274, s. 267, art. 358, s. 315, art. 407, s. 343, art. 439, s. 641, art. 895, s. 757, art. 1041, s. 761, art. 1043, s. 763, art. 1046, s. 775, art. 1065, s. 781, art. 1074, s. 783, art. 1077, s. 785, art. 1079, s. 795, art. 1093, s. 893, art. 1196, s. 894, art. 1197; S. Budziński, *O przestępstwach w szczególności. Wykład porównawczy z uwzględnieniem praw obowiązujących w Królestwie Polskim i Galicyi austriackiej*, Warszawa 1883, s. 212.

⁶ J. Migdał, *Prawo Kodeksu Karzącego dla Królestwa Polskiego z 1818 roku*, Gdańsk 2006, s. 45, art. 80. Jedynym polskim kodeksem karnym w XIX w. był według mnie Kodeks karzący Królestwa Polskiego z 1818 r., który z formalnego punktu widzenia uchwalony był ustawą Sejmu Królestwa Polskiego. Pod znakiem zapytania stoi kwestia, czy Królestwo Polskie posiadało wówczas autonomię, a najważniejszym organem autonomicznym był właśnie sejm. Wydaje się jednak, że kodeksu tego nie należy zaliczać do kodyfikacji zaborczych, gdyż wpływ na jego treść mieli polscy uczeni i w dużej mierze polscy politycy wyłonieni w cenzusowych wyborach do izby niższej. Pogląd ten wyraziłem już we wcześniejszych artykułach i podtrzymuję moje stanowisko w tej kwestii. A. Wrzyszczyk,

W kodeksach ustanawianych pod koniec XVIII stulecia i w I połowie XIX w. wprowadzano kazuistyczne przepisy penalizujące zmuszanie konkretnie wskazanych podmiotów do określonych działań lub zaniechań lub usiłowanie takiego zmuszania. Austriacka ustawa karna zachodniogalicyska z 1796 r.⁷ zawierała następujące uregulowanie: „Kupienie się wielu osób, dla dania gwałtownego odporu Zwierzchności, jest zbrodnią buntu i rozruchu, chociażby jakikolwiek cel takowego rozruchu, to jest bądź dla wymuszenia czego, bądź dla wyłamania się od jakiej powinności, bądź dla zniesienia jakiegokolwiek rozporządzenia, był zamierzony”⁸. Przepis ten umieszczono w rozdziale V zatytułowanym „O buntach i rozruchach” i zaliczono je w poczet zbrodni. Przywódcom („burzycielom i hersztom”) groziła kara surowego więzienia i robót publicznych od 10 do 20 lat, a w szczególnych okolicznościach dożywocia, innym współnikom – kara ciężkiego więzienia i robót publicznych w rozmiarze od roku do 5 lat. Gdy rozruchy uspokoiły się bez niebezpiecznego wybuchu, przywódcom („hersztom”) groziło lżejsze więzienie od roku do 5 lat, a innym uczestnikom od 3 miesięcy do roku. Natomiast gdyby bunt osiągnął większe rozmiary, przewidywano przekazanie sprawy sądownictwu doraźnemu, a tam sankcją mogła być nawet kara śmierci⁹.

Austriacki kodeks z 1803 r. nazywany w literaturze historycznoprawnej Franciszkaną zawierał karalność tego samego czynu. Kodyfikacja ta obowiązywała na wszystkich ziemiach polskich zagarniętych przez monarchię habsburską, na obszarze Wolnego Miasta Krakowa, a także

---

Prawnokarna ochrona miru domowego na ziemiach polskich do pierwszych lat II Rzeczypospolitej [w:] *Naruszenie miru domowego*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, s. 27; A. Wrzyszczyk, *Karalność kradzieży z włamaniem w prawie obowiązującym na ziemiach polskich do pierwszych lat II Rzeczypospolitej* [w:] *Kradzież z włamaniem*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2021, s. 17.

⁷ Ustawa ta obowiązywała tylko na ziemiach polskich zagarniętych przez monarchię habsburską w trzecim rozbiórce Polski. Na temat przyczyn i okoliczności wprowadzenia tego aktu normatywnego zob. bliżej: S. Grodziski, S. Salmonowicz, *Ustawa karna zachodniogalicyska z roku 1796. Zarys dziejów i charakterystyka*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1965/17(2), s. 132–134, 147–148.

⁸ *Zbiór ustaw o karach dla Galicyi...*, s. 28, § 49.

⁹ *Zbiór ustaw o karach dla Galicyi...*, s. 29–30, § 51, 53, rozdział XVI „O Sądzie Doraźnym”, s. 324–334, § 512, 519.

na części terenów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego do 1818 r.¹⁰ We Franciszkanie dokonano pewnych korekt o charakterze językowym i strukturalnym w uregulowaniach odnoszących się do omawianego przestępstwa. Zmieniono także granice sankcji karnych¹¹. Poza tym ustawodawca austriacki poddał penalizacji inne zachowania, które można utożsamiać z przestępstwem zmuszania. Zaliczono je do ciężkich przestępstw policyjnych. W pierwszym przypadku sprawcami mogli być rodzice, jeśli nadużywając władzy rodzicielskiej, zmusili swe dziecko do zawarcia małżeństwa, które z mocy prawa było nieważne. Karą za ten czyn był ścisły areszt w rozmiarze od trzech do 6 miesięcy¹². Drugi przypadek zdefiniowano następująco: „Co do zmów czeladników rzemieślniczych wspólnym wzbranianiem się od roboty, lub innymi środkami większą płacę dzienną lub tygodniową, albo inne warunki na swych majstrach wymusić chcących (...)”. Karą za to przestępstwo dla „hersztów” był areszt zastrzony chłostą i postem i ewentualnie dodatkowo wygnaniem¹³.

Przy tworzeniu wspomnianego wyżej kodeksu karzącego Królestwa Polskiego z 1818 r. sięgnięto w znaczącym stopniu do doświadczeń wynikających ze stosowania uregulowań przywołanych wyżej kodyfikacji austriackich: ustawy karnej zachodniogalicyskiej z 1796 r. i Franciszkań z 1803 r.¹⁴ Odnosiło się to także do penalizacji przestępstwa buntu i rozruchu. Poświęcono mu przepis (art. 80) brzmiący następująco:

---

¹⁰ A. Korobowicz, W. Witkowski, *Historia ustroju i prawa polskiego (1772–1918)*, Warszawa 2003, s. 48, 89, 169, 242, 280; J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1993, s. 438.

¹¹ *Księga ustaw na zbrodnie...*, s. 40–43, Rozdział ósmy o buntach i rozruchach, § 61–69. Nieco zmieniona definicja tego przestępstwa brzmiała następująco: „Kupienie się wielu osób, dla dania gwałtownego odporu Zwierzchności, jest zbrodnią buntu: którego cel bądź dla wymuszenia czego, bądź dla wyłamania się od jakiej powinności, bądź dla zniesienia jakiegokolwiek rozporządzenia, bądź dla zamieszania jakimkolwiek sposobem publicznej spokojności był zamierzony (...)”. *Księga ustaw na zbrodnie...*, s. 40, § 61; L. Pauli, *Austriacki kodeks karny z 1803 r. w Wolnym Mieście Krakowie (1815–1833)*, cz. 2, ZNUJ 1970/46, s. 13–14.

¹² *Księga ustaw o ciężkich...*, s. 105, § 253.

¹³ *Księga ustaw o ciężkich...*, s. 94, § 229.

¹⁴ J. Śliwowski, *Kodeks karzący Królestwa Polskiego (1818). Historia jego powstania i próba krytycznej analizy*, Warszawa 1958, s. 38–40; W. Witkowski, *Prawo karne na ziemiach polskich w dobie zaborów i w pierwszych latach II RP (1795–1932)* [w:] *System*

„Skupienie się wielu osób czemkolwiek uzbrojonych, dla uczynienia gwałtownego oporu przeciw zwierzchności, czyli to celem takowego oporu było wymuszenie czegoś od zwierzchności, czy wyłamanie się od iakowych powinności, czy udaremnienie urzędzeń, czyli też zamieszanie iakimkolwiek sposobem spokojności publiczney, iest zbrodnią buntu”¹⁵. Jak widać, treść tego artykułu była prawie tożsama z przytoczonymi wyżej sformułowaniami z kodyfikacji austriackich. Zagrożenie karą w stosunku do „hersztów” i podżegaczy mieściło się w granicach od 3 do 6 lat ciężkiego więzienia, w stosunku do pozostałych sprawców był to katalog kar przewidziany dla występków. W przypadku uporczywego oporu sprawcom tego przestępstwa groziła kara od 3 do 6 lat ciężkiego więzienia, natomiast podżegaczom i hersztom od 6 do 10 lat. Jeśli w trakcie buntu doszło do zabójstwa, innej zbrodni lub znacznej szkody granice zagrożenia rosły odpowiednio do przedziałów: 6 do 10 (sprawcy) oraz 10 do 20 (podżegacze i „hersztowie”) lat ciężkiego więzienia¹⁶. Kodeks karzący obowiązywał w Królestwie Polskim prawie 30 lat. Zastąpił go rosyjski Kodeks Kar Głównych i Poprawczych z 1847 r., który odchodził od dotychczasowych powiązań z tradycjami austriackiego ustawodawstwa karnego, gdyż wywodził się bezpośrednio od kodeksu o tej samej nazwie z 1845 r. obowiązującego na terenie Imperium Rosyjskiego (zob. dalej).

Austriacka ustawa karna z 1852 r. połączyła przestępstwo wymuszenia z pojęciem gwałtu publicznego, które znane było dwóm omawianym wyżej kodyfikacjom z 1796 r. i 1803 r.¹⁷ W stosunku do Franciszki obowiązującej w monarchii habsburskiej w latach 1803–1852 nastąpiło wyraźne odejście od dotychczasowej kazuistyki. Przestępstwo gwałtu publicznego przez wymuszenie uregulowane zostało w § 98, który przewidywał dwie odmiany tego czynu zabronionego: w pierwszym przypadku sprawca dokonywał wymuszenia przez swe rzeczywiste gwałtowne

---

Prawa Karnego, t. 2, *Źródła prawa karnego*, red. T. Bojarski, Warszawa 2011, rozdział I, § 2, s. 109–110; R. Hube, *Studia nad kodeksem karnym 1818 roku*, cz. 1, Warszawa 1863, s. 8–9.

¹⁵ J. Migdał, *Prawo Kodeksu Karzącego...*, s. 45.

¹⁶ J. Migdał, *Prawo Kodeksu Karzącego...*, s. 46, art. 82–84; J. Śliwowski, *Kodeks karzący...*, s. 225–226.

¹⁷ *Zbiór ustaw o karach dla Galicyi...*, s. 31–37, rozdział VI „O gwałtach publicznych”, § 55–69; *Księga ustaw na zbrodnie...*, s. 44–48, Rozdział dziewiąty o gwałtach publicznych, § 70–82.

Publikacja zawiera interdyscyplinarne omówienie problematyki przestępstwa zmuszania, w tym rozważania dogmatyczne, kryminologiczne, psychologiczne oraz prawnoporównawcze.

Analiza przepisów kodeksu karnego penalizujących zmuszanie (bądź czynów zabronionych, w przypadku których zmuszanie występuje jako ich znamię) została pogłębiona rozważaniami dotyczącymi m.in.:

- przestępstwa zmuszania jako formy przemocy w rodzinie;
- zagadnień prawnoporównawczych;
- przestępstwa zmuszania dziennikarza do opublikowania lub zaniechania opublikowania materiału prasowego albo do podjęcia lub zaniechania interwencji prasowej;
- odpowiedzialności wykroczeniowej za skłanianie do żebractwa;
- statystycznego obrazu przestępstwa zmuszania;
- aspektów psychologicznych przestępstwa zmuszania.

Opracowanie jest przeznaczone dla przedstawicieli zawodów prawniczych – adwokatów, radców prawnych, sędziów, prokuratorów oraz Policji i straży miejskiej. Będzie przydatne pracownikom naukowym oraz studentom wydziałów prawa, psychologii, socjologii jako literatura uzupełniająca.

Marek Mozgawa – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Prawa Karnego i Kryminologii na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; autor ponad 200 publikacji z zakresu prawa karnego, kryminologii, prawa wykroczeń, prawa własności przemysłowej.

CENA 139 ZŁ (W TYM 5% VAT)

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

